

ÕIGUSKANTSLER

Teie

nr

nr 6-1/110848/1103126

Õiguskantsler 14.06.2011 14-1/110847/1103124

Seisukoht vastuolu mittetuvastamise kohta ja selgitus

Austatud

Tänan, et pöördusite minu poole [...] avaldusega, milles tõstate küsimuse kinnipeetava põhiseaduse (PS) § 29 lõikes 2 sätestatud töökohustusest. Nimelt soovite teada, millist tööd viidatud säte silmas peab - kas üldkasulikku tööd või vaba tahte vastast tööd (I). Lisaks asute seisukohale, et vangistusseaduse (VangS) § 37 lg 2 p 2, mis vabastab töökohustusest haridust omandavad kinnipeetavad on vastuolus PS §-ga 12 (II).

(I)

Esiteks märgin, et kuigi abstraktne õigusaktide selgitamine ei kuulu õiguskantsleri ametiülesannete hulka, pean siiski vajalikuks Teile selgitada järgmist.

PS § 29 lg 2 kohaselt ei tohi kedagi sundida tema vaba tahte vastaselt tööle ega teenistusse, välja arvatud kaitseväeteenistus või selle asendusteenistus, tööd nakkushaiguse leviku tõkestamisel, loodusõnnetuse ja katastroofi korral ning töö, mida seaduse alusel ja korras peab tegema süüdimõistetu. Seega võimaldab põhiseaduse § 29 lg 2 seadusandjal kehtestada seadusega ka kohustuse, et süüdimõistetu peab töötama.

Vastavalt VangS § 37 lõikele 1 on kinnipeetav kohustatud töötama, kui vangistusseadus ei sätesta teisiti. Erandid töökohustusest on sätestatud VangS § 37 lõikes 2 (pensioniealised, tervislikud põhjused, üldhariduskoolis õppimine jne). VangS § 38 lg 1 kohaselt kindlustab vanglateenistus võimaluse korral kinnipeetava tööga, arvestades kinnipeetava füüsilisi ja vaimseid võimeid ning oskusi.

Seega on kinnipeetav Eesti Vabariigis kohustatud töötama, kui vanglal on kinnipeetavale pakkuda talle füüsiliste ja vaimsete võimete poolest sobivat tööd ja seadus ei sätesta konkreetse isiku osas erandit. Kinnipeetava töökohustus eksisteerib sõltumata sellest, kas kinnipeetav ise soovib töötada või ei. Kusjuures, kui kinnipeetav keeldub mõjuva põhjuseta töötamisest, siis võib tegemist olla VangS § 63 lg 1 alusel distsiplinaarsüüteoaga, millele võib järgneda ka distsiplinaarkaristus.

Märgin lisaks, et kinnipeetava töökohustus ei sõltu ka sellest, kas sama tööd sooviksid teha teised kinnipeetavad. Kinnipeetava töökohustuse üheks põhjuseks pean VangS § 6 lõikest 1 tulenevate vanglakaristuse täideviimise eesmärkide realiseerimise vajadust, milleks on kinnipeetava

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

suunamine õiguskuulekale käitumisele ja õiguskorra kaitsmine. Kinnipeetava töökohustus ei ole vangistuse alternatiivina käsitletav asenduskaristus, nagu seda on üldkasulik töö karistusseadustiku § 69 mõttes, vaid seadusega ette nähtud osa kinnipeetava vangistuse täideviimise protsessist.

Seega on töötamine vanglas ka taasühiskonnastava iseloomuga. Vanglakaristuse ajal kinnipeetaval tööharjumuse kujundamisel on oluline osa kinnipeetava õiguskuulekale käitumisele suunamises ning töötamine aitab kahtlemata vähendada tõenäosust, et kinnipeetav paneks pärast vabanemist toime uue kuriteo, kuna tal puudub oskus ja harjumus tööl käies leiba teenida. Lisaks tagab see vanglas kinnipeetavale teatud sissetuleku.

Seega leian, et kui vanglal on kinnipeetavale pakkuda tööd, mida kinnipeetav on suuteline tegema, on kinnipeetav üldjuhul kohustatud töötama. See tähendab, et töökohustust tuleb täita ka siis, kui see on kinnipeetava tahte vastane.

(II)

Teiseks selgitan, et vastavalt PS § 12 lg 1 esimesele lausele on kõik seaduse ees võrdsed. Viidatud säte sisaldab endas üldist võrdsuspõhiõigust, mis kaitseb isikut meelevaldse ebavõrdse kohtlemise eest. Vahetegemine on meelevaldne juhul, kui selleks ei ole mõistlikku põhjendust.¹ Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium on asunud seisukohale, et antud sätet tuleb tõlgendada ka õigusloome võrdsuse tähenduses. Õigusloome võrdsus nõuab üldjuhul, et õigustloovad aktid kohtleks kõiki sarnases olukorras olevaid isikuid ühtemoodi. Selles põhimõttes väljendub sisulise võrdsuse idee: võrdsed tuleb kohelda võrdselt ja ebavõrdsed ebavõrdselt.² Samas märgib Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium, et mitte igasugune võrdsete ebavõrdne kohtlemine pole võrdsusõiguse rikkumine. Keeldu kohelda võrdsed ebavõrdselt on rikutud, kui kaht isikut, isikute gruppi või olukorda koheldakse meelevaldselt ebavõrdselt.

Seega tuleb nimetatud võrdsuspõhiõiguse rikkumise tuvastamiseks hinnata järjekorras kahte asjaolu: esiteks, kas võrreldavatel on olemas vähim ühine nimetaja (teiste sõnadega – kas tegemist on ikka võrdsete olukordadega või ei) ja seejärel püüda hinnata, kas võimalik võrdsete ebavõrdne või ebavõrdsete võrdne kohtlemine on põhjendatud.

VangS § 37 lg 1 ütleb, et kui seadus ei sätesta teisiti, on kinnipeetav kohustatud töötama. Teie pöördumises vaidlustatud VangS § 37 lg 2 p 2 järgi ei ole kohustatud töötama muuhulgas üldharidust või kutseharidust omandav kinnipeetav. Seega on antud olukorras võimalik võrrelda kinnipeetavat, kes ei õpi ja kinnipeetavat, kes käib koolis. Esimesel juhul lasub kinnipeetavale töötamise kohustus. Teisel juhul on kinnipeetav aga õppimise ajal töötamisest vabastatud.

Nagu juba eelnevalt märgitud, võib ka võrreldavate isikute gruppide erinev kohtlemine olla teatud asjaoludel põhjendatud ja seega lubatud. Siinkohal tuleb leida eelkõige vastus küsimusele, kas õppiva kinnipeetava töökohustusest vabastamisele leidub mõistlik põhjus.

Vangistusseaduse eelnõu 103 SE I seletuskirjas on märgitud:

"Põhifaasi kõige olulisemaks küsimuseks ja samas ka resotsialiseerimisabinõude ellurakendamise raskuspunkt on kinnipeetava hõivatus. Eelnõu järgi tagatakse kinnipeetava hõivatus põhiliselt kinnipeetavale hariduse andmise ja kinnipeetava töötamisega (§-d 31-41). Eelnõu järgi on peamine rõhk kinnipeetava hõivatuse kindlustamisel pandud hariduse

¹ Truuväli, E. J jt. Eesti Vabariigi Põhiseadus, kommenteeritud väljaanne, 2002. Tallinn. lk 116 - 117.

² Viimati 30.09.2008 RKPJKo nr 3-4-1-8-08, p 20.

andmisele. Hariduse andmise eesmärgiks on võimaldada kinnipeetaval pärast vabanemist edasiõppimist või majanduslikult tulutooval erialal töökoha leidmist (minu rõhutus I.T).

[...]

Kuna kinnipeetavatele hariduse andmine on üks eelistatavamaid resotsialiseerimisabinõusid, siis püüab eelnõu seda igati soodustada (minu rõhutus I.T)."

Seega on õppiva kinnipeetava töökohustusest vabastamine otseselt seotud kinnipeetava resotsialiseerimisega ning on põhitingimuseks VangS § 6 lõikes 1 sätestatud vabadusekaotuse eesmärkide (õiguskuulekale käitumisele suunamine ja õiguskorra kaitsmine) saavutamisele. Seetõttu leian, et käesoleval juhul on seadusandja otsusel olemas mõistlik ja asjakohane põhjus ning seega haridust omandava ja haridust mitteomandava kinnipeetava erinev kohtlemine töökohustuse osas seadusloomes põhjendatud.

[...] tänan Teid veelkord küsimuste püstitamise eest ning loodan, et toodud selgitused on Teile abiks.

Lugupidamisega

Indrek Teder